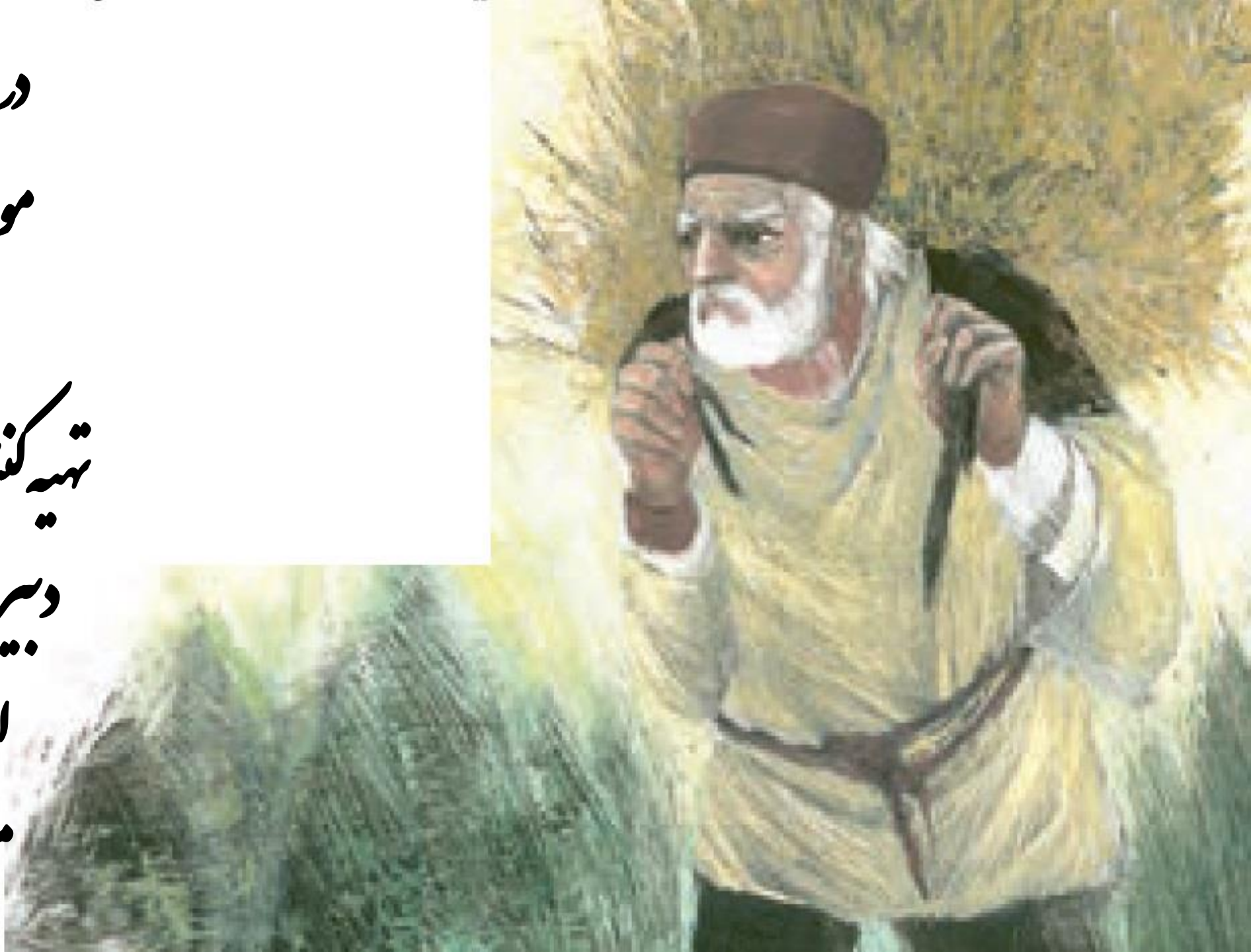

درس، هشتم فارسی
موضوع: آزادی

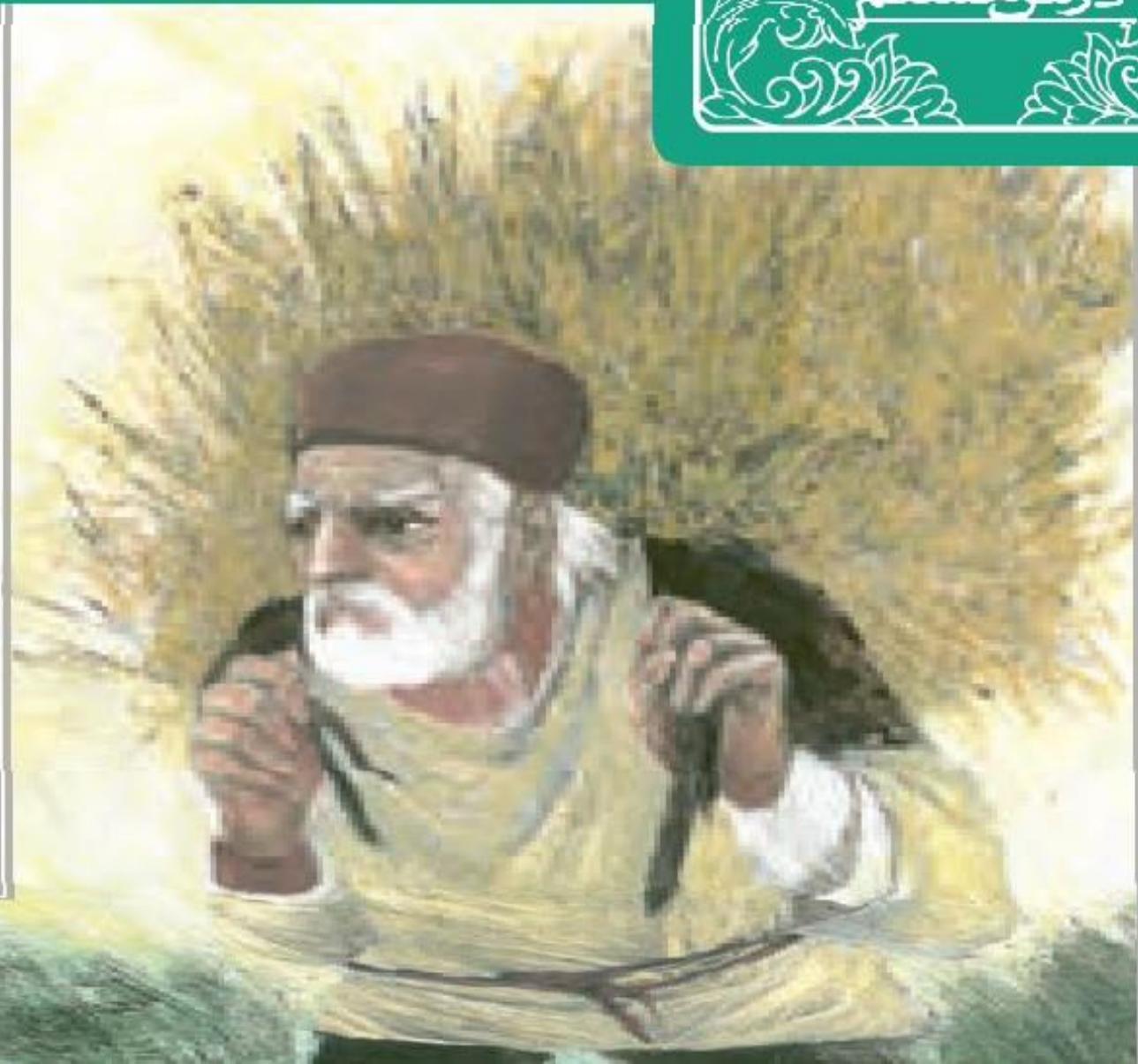
نویسنده: هشتم
تهیه کننده: زهرا چهارراهی
دیرستان: ۱۵ خرداد
استان: تهران
منطقه: ۴ تهران

آزادگی

شعر این درس، به شیوه داستانی خوانده می‌شود. خواندن این گونه متن‌ها معمولاً با آهنگ نرم و کشش آوایی همراه است. بنابراین لحن خواننده آن باید به گونه‌ای باشد که میل و رغبت شنونده را به شنیدن ادامه آن برانگیزاند و شوقی همراه با انتظار در ذهن و روح پدید آورد.

آزادگی

قالب : مثنوی

قافیه

پشته‌ای خار همی برد به پشت

هر قدم دانه شگری می کاشت

و ای نوازنده دل‌های نرشد

چه عزیزی که نکردی با من

قافیه

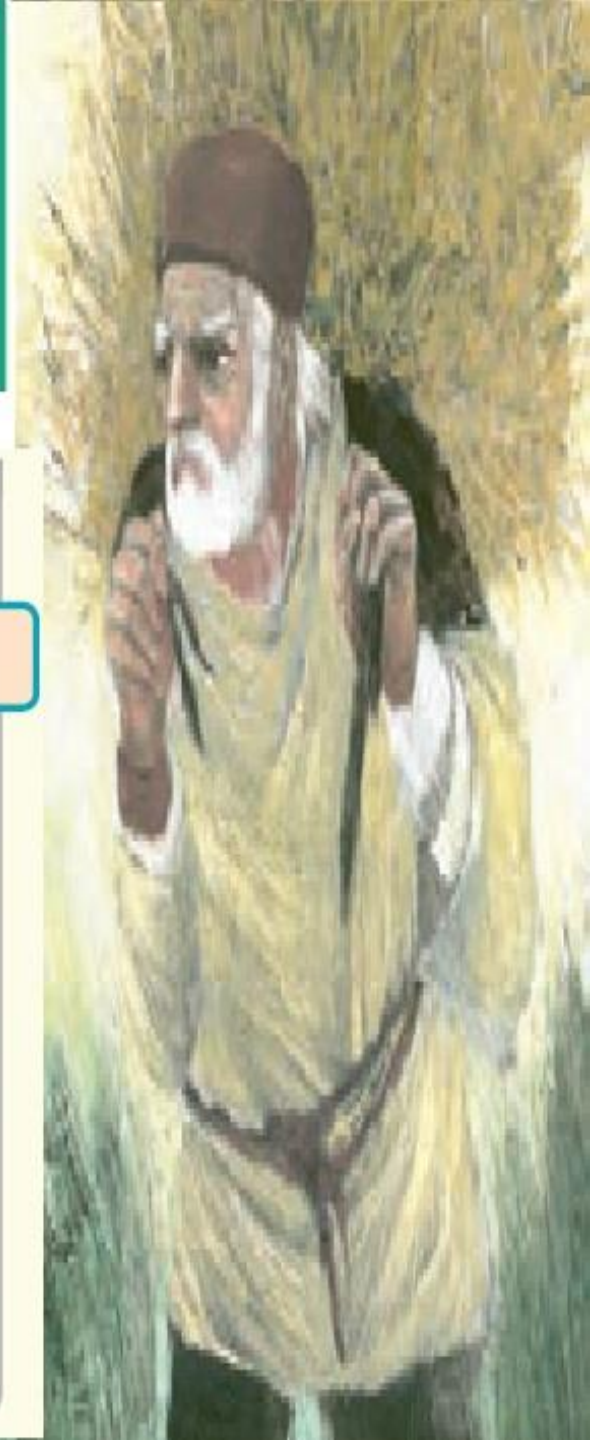
خارکش پیری با دلق درشت

لنگ لنگان قدمی برمی داشت

کای فرازنده این چرخ بلند

کنم از جیب نظر تا دامن

۱

گروه اسمی

گروه اسمی

گروه اسمی

جمله ۱

خارکش پیری با دلق درشت

پشتمی خار همی برد به پشت

نهاد

متمم

مفعول

متمم

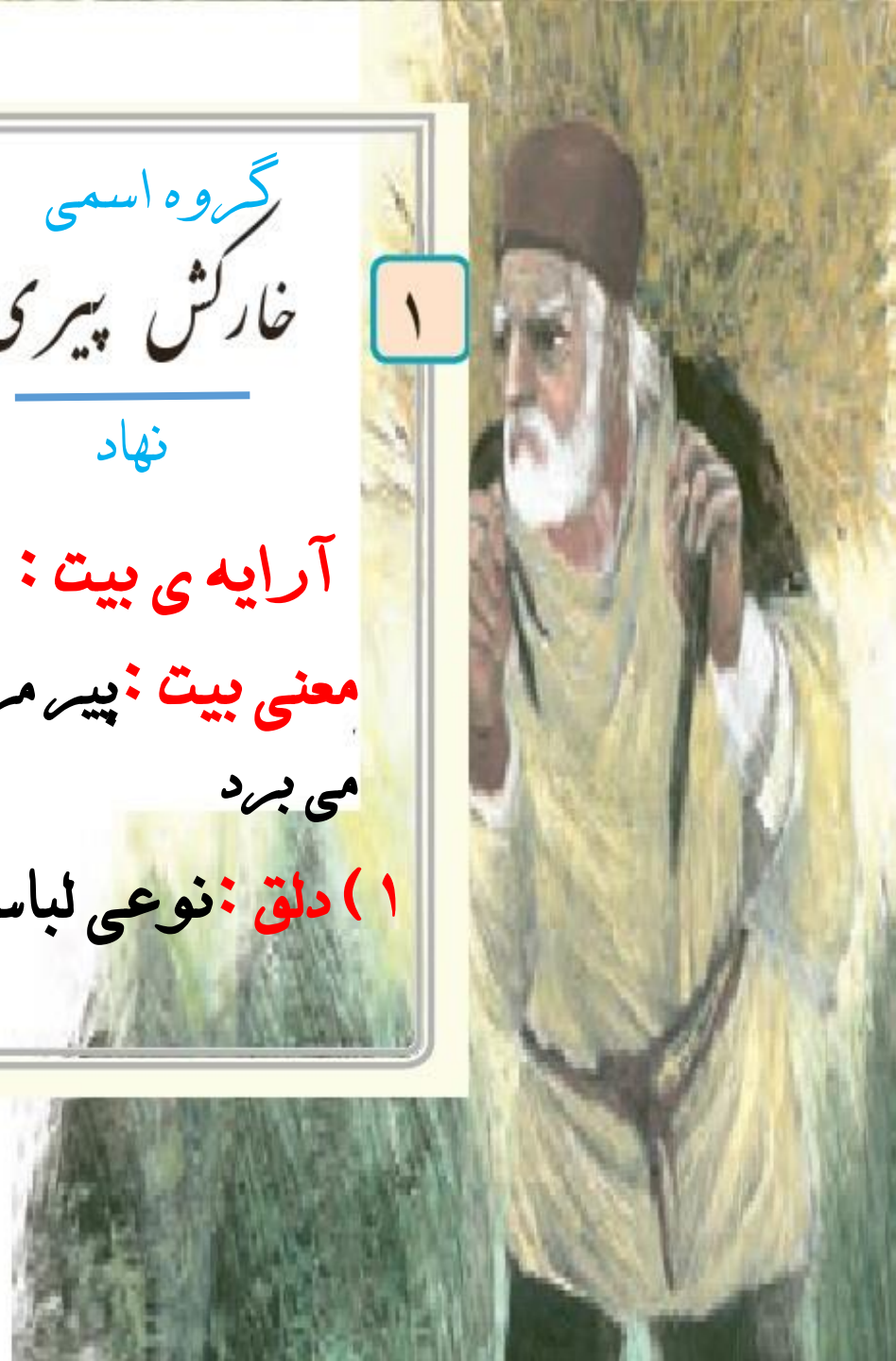
آرایه ی بیت : ۱- جناس بین پشت و پشته - ۲. مراعات نظیر (خارکش ، دلق درشت)

معنی بیت : پیر مرد خارکش که لباس کهنه ای پوشیده بود توده ای از خار را روی پشتش

می برد

۱) دلق : نوعی لباس که فقیران می پوشند ۲) پشته : توده ، انبوه ۳) درشت : زبر ، خشن

قافیه : درشت و پشت

۲ جمله

مفعول

هر (قدم) (دانه) شکر می کاشت

گروه اسمی گروه اسمی

آرایه ی بیت : ۱- جناس (می کاشت، می داشت) ۲- تشبیه (شکر به دانه تشبیه شده است. ۳- دانه شکر کاشتن کنایه از شکر گزاری کردن

معنی بیت : آهسته آهسته قدم بر می داشت و هر قدمی که بر می داشت خدا را شکر می کرد .

قافیه: بر می داشت - می کاشت

قید

مفعول

لنگ لنگان قدمی بر می داشت

مهربانی کننده، نواز شگر غمگین
و ای نوازنده دل های نژند

بلند کننده
کای فرازنده این چرخ بلند
آسمان

مخفف که ای

آرایه ی بیت : ۱) واج آرایه حرف (ن) ۲) چرخ بلند منظور آسمان

معنی بیت : پیر مرد با خودش می گفت : ای بلند کننده ی آسمان و ای مهربانی
کننده به انسان های غمگین

قافیه : بلند و نژند

۲ جمله

چه عزیزی که نکرده‌ی با من **ارجمندی**

کنم از جیب نظر تا دامن **گریبان، یقه**

آرایه‌ی بیت: ۱ (مراعات نظیر (جیب، دامن) (۲) از جیب تا دامن. منظور سرقتا پا وجودم (۳) جناس بین (تا، با)

معنی بیت: وقتی سرقتا پای خود را که نگاه می‌کنم می‌بینم که همه نوع بزرگواری در حق من کرده‌ای

قافیه: من و دامن

در گذشته به معنای خوشبختی

دولت به رخم بگشادی

گروه اسمی

تاج عزت به سرم بنهادی

گروه اسمی

آرایه ی بیت: ۱- تشبیه (عزت به تاج تشبیه شده است) ۲ (مصراع اول کنایه از اینکه مرا خوشبخت کردی ۳) مصراع دوم کنایه از مقام ارزشمند دادن ۴) مراعات نظیر

معنی بیت: در خوشبختی را به رویم باز کردی، و بزرگی را مانند تاج بر سرم گذاشتی. (به من بزرگی دادی.)

قافیه: بگشادی و بنهادی

حد و اندازه

حد من

گروه اسمی

ستایش

نیست ثنا گفتن

شکر (گوهر)

گروه اسمی

بخشش

عطایت

سُفتن

سوراخ کردن

آرایه ی بیت : ۱- تشبیه (شکر به گوهر تشبیه شده است) (۲) جناس بین
سفتن و گفتن (۳) گوهر شکر سفتن کنایه از سپاسگزاری

معنی بیت : من در حدی نیستم که بتوانم تو را به خوبی ستایش کنم و از عهده ی
شکرگزاری نعمت های تو بر آیم .

قافیه : سفتن و گفتن

مخفف از ۲ جمله

اسب رخش پندار همی راند ز دور

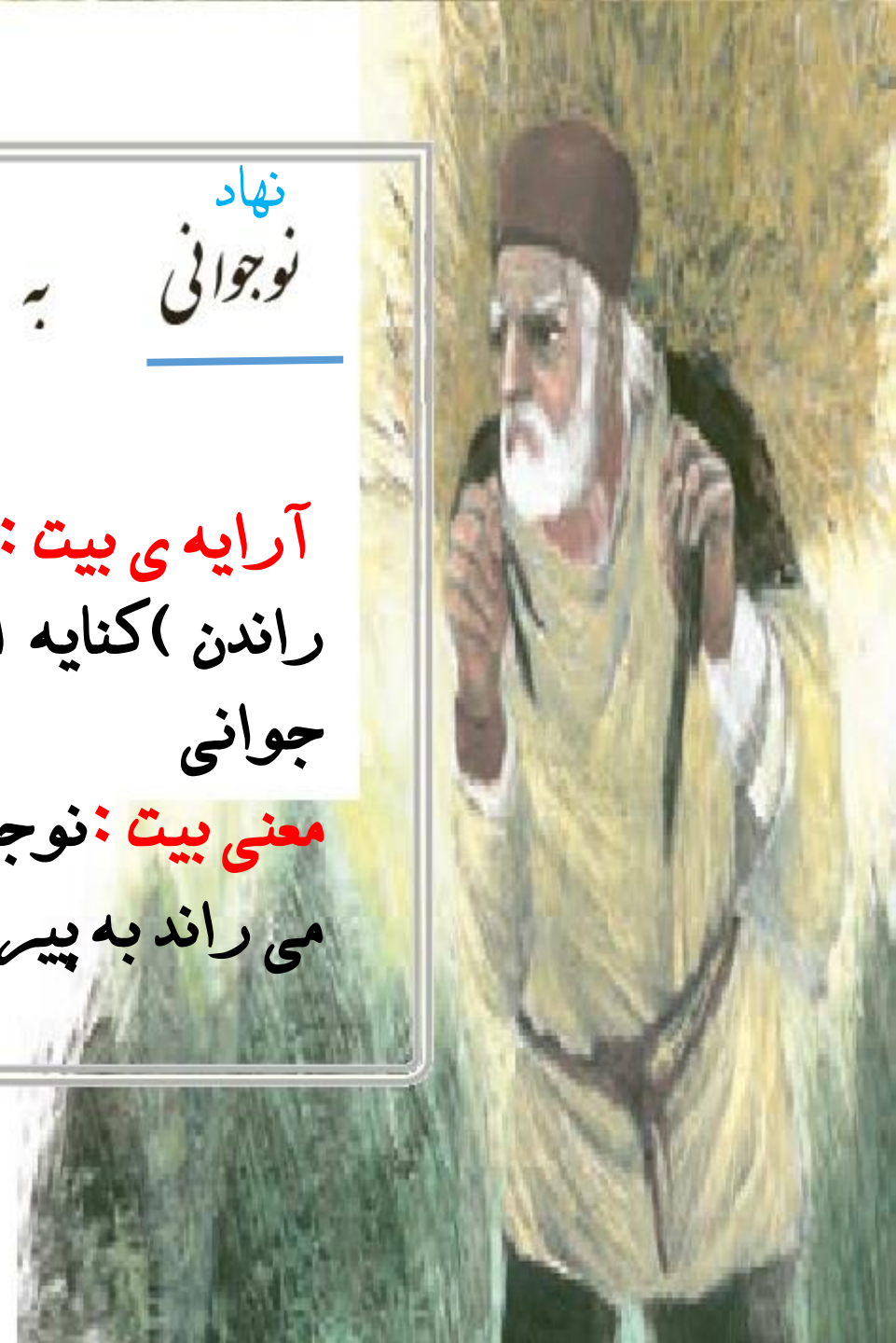
نهاد نوجوانی به جوانی مغرور

وهم، گمان

آرایه ی بیت: ۱- تشبیه (پندار به رخس تشبیه شده است) ۲. (رخس پندار راندن) کنایه از فکر و خیال بیهوده کردن ۳. مراعات نظیر (نوجوانی و جوانی)

معنی بیت: نوجوانی که به جوانی خود مغرور بود. در حالی که اسب غرور را می راند به پیر مرد نزدیک شد.

قافیه: دور و مغرور

کم عقل ساکت باش

گفت / کای پیر خرف کشته / خמוש /

ندا و منادا

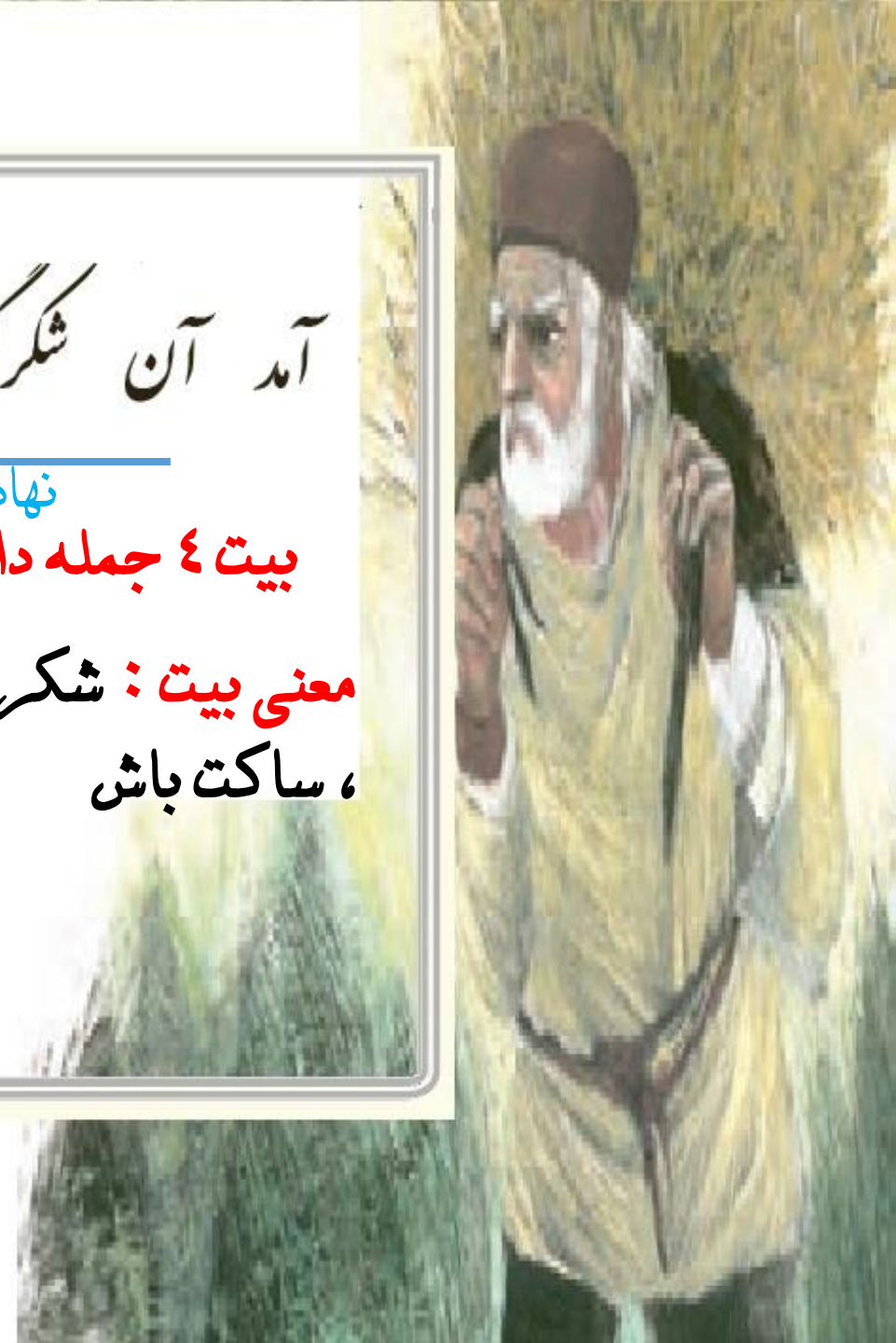
آمد آن شکرگزار پیر مرد به گوش /

نهاد

بیت ۴ جمله دارد

معنی بیت : شکر گزاری پیر مرد به گوش جوان رسید و گفت : ای پیر مرد نادان ، ساکت باش ،

قافیه : خמוש و گوش

خوشبختی
دولت چیست؟ عزیزیت کدام؟

این گونه قدم
خار بر پشت، زنی زین سان گام

معنی بیت: خار بر پشت نهاده ای و این گونه با سختی راه می روی خوشبختیت چیست؟ و عزیزیت کدام است؟

قافیه: گام و کدام

سر بلندی، ارجمندی، ذلت، خواری

عزت از خواری شناخته‌ای
مفعول متمم

عمر در خارکشی باخته‌ای
مفعول متمم

۲ جمله

آرایه‌ی بیت: ۱. تضاد بین عزت و خواری

۲. عمر را باختن کنایه از هدر دادن عمر

معنی بیت: تفاوت بین بزرگی و ذلت و خواری را نمی‌دانی و عمرت را در خارکشی از دست داده‌ای.

قافیه: نشناخته و باخته

ارجمندی، سر بلندی
پیر گفتا که چه عزت زین از این به؟
بستر، جای خواب
نیستم
که نی ام بر در تو بالین نه
بهتر است

آرایه ی بیت : ۱. نی ام بر در تو بالین نه : کنایه از محتاج نبودن

معنی بیت : پیر مرد گفت : چه عزتی بالاتر از این که جای خوابم را در کنار
خانه ی تو پهن نمی کنم. (محتاج نبودن)

قافیه : به ، نه

یک قسمت از چهار قسمت روز که در آن چیزی می خورند

جمله

کامی فلان / چاشت بده / یا شامم / نان و آبی که خورم / و آشامم /

واژه ای است برای اشاره به شخص غیر معلوم، بهمان

آرایه ی بیت : ۱. مراعات نظیر (بین چاشت، نان، آبی، خورم، آشامم، شامم)

معنی بیت : که ای فلانی به من ناهار یا شام بده یا نان و آبی بده که بخورم و
بیاشامم

قافیه: شام و آشام

پست و بی ارزش
شکر گویم که مرا خوار ساخت

شخص پست و فرومایه
به خسی چون تو گرفتار ساخت
۳ جمله

آرایه ی بیت : ۱. واج آرایه حرف (خ) ۲. تشبیه (خسی چون تو)

معنی بیت : خدا را شکر می گویم که مرا ذلیل و خوار ساخت و مرا به شخص پستی مثل تو گرفتار نکرد.

قافیه : خوار و گرفتار

جوانمردی

آزادگی ام

سربلندی و عزت

[عز] آزادی و

فاتوانی

افتادگی ام هم با این

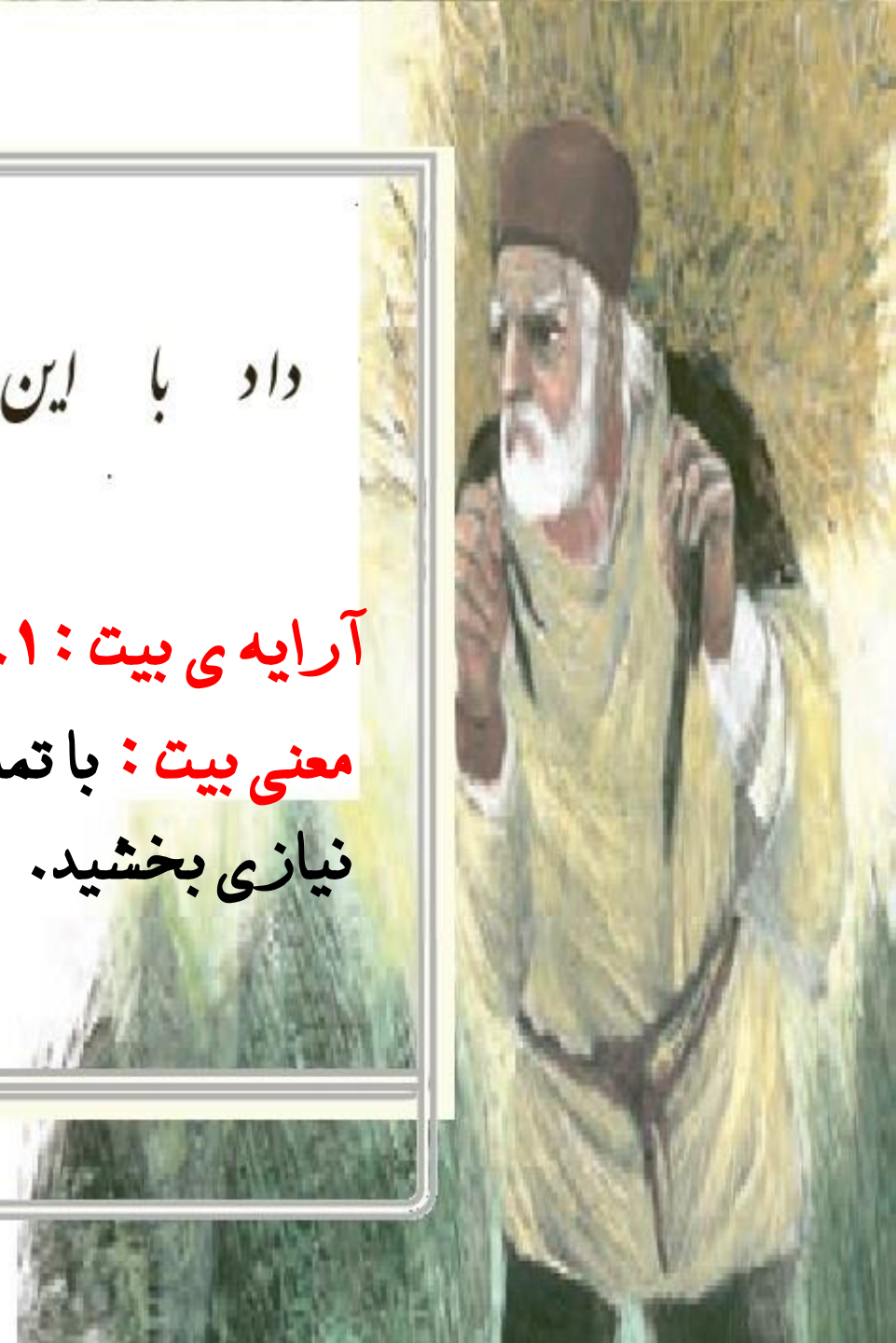
گروه اسمی

آرایه ی بیت : ۱. واج آرایه حرف (ز) ۲. جناس آزادگی و آزادی

معنی بیت : با تمام فقر و ناتوانی که دارم خداوند به من سربلندی، آزاد بودن و بی
نیازی بخشید.

قافیه: افتادگی و آزادگی

جامی

جامی

عبدالرحمن جامی شاعر و نویسنده‌ی معروف ایرانی، در **قرن نهم هجری** است.
وی به مناسبت محل تولدش در ((جام)) و نیز به سبب دوستداری شیخ الاسلام
احمد جام، جامی تخلص گرفت.

**دیوان اشعار، هفت اورنگ (شامل هفت مثنوی به تقلید از خمسه‌ی نظامی) نقحات
الانس و بهارستان از آثار اوست.**

خودارزیابی

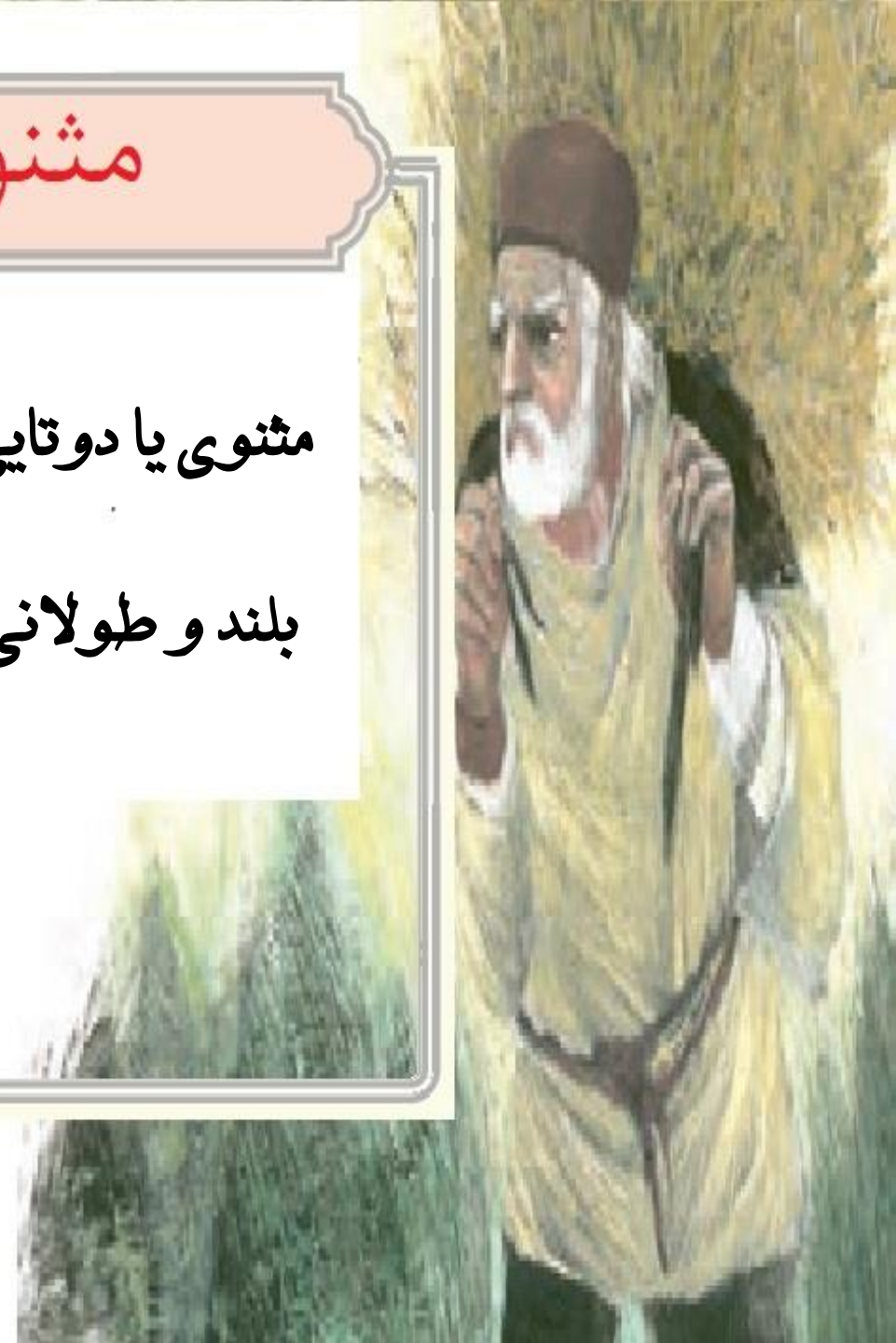
- ۱ از نظر پیر خارکش، عزت و آزادگی چیست؟ قانع بودن و محتاج دیگران نبودن
- ۲ با توجه به شعر، شخصیت پیر و جوان را با هم مقایسه کنید. **جوان مغرور**، **پیر ادعا بود و خوشبختی را در ثروت می دید ولی پیر مرد فروتن و بی ادعا بود**
- ۳ چگونه می توان به عزت و آزادگی رسید؟
- ۴ **باید ابتدا تفکر خود را تغییر دهیم ، قانع باشیم**

مثنوی

مثنوی یا دو تایی : قالب شعری است که هر بیت قافیه ای جداگانه ای دارد معمولا

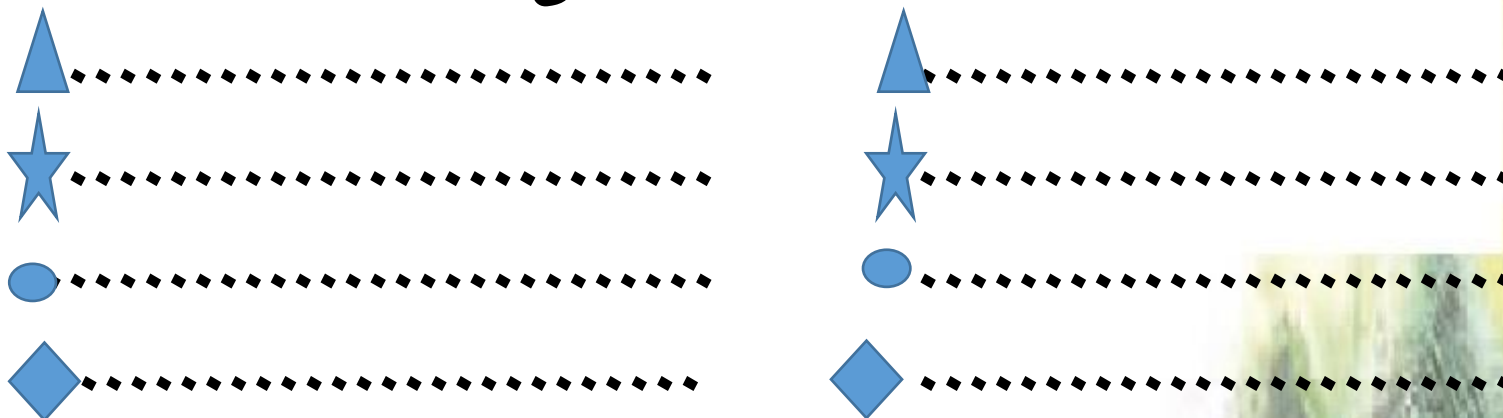
بلند و طولانی است و بیشتر برای بیان داستان های بلند از آن بهره می گیرند.

مثنوی

از مهم ترین مثنوی های فارسی می توان ((شاهنامه ی فردوسی ، بوستان سعدی،
(مثنوی معنوی)) و لیلی و مجنون را نام برد

شکل قالب مثنوی

چنانکه می بینید هر بیت قافیه ای جدا گانه دارد

اکنون با یکی از قالب‌های شعر فارسی آشنا می‌شویم. به قافیه‌های شعر این درس توجه کنید. با اندکی دقت متوجه می‌شویم که قافیه‌های هر بیت با بیت دیگر متفاوت است؛ شکل قافیه در این نوع شعر بدین صورت است.

■

■

○

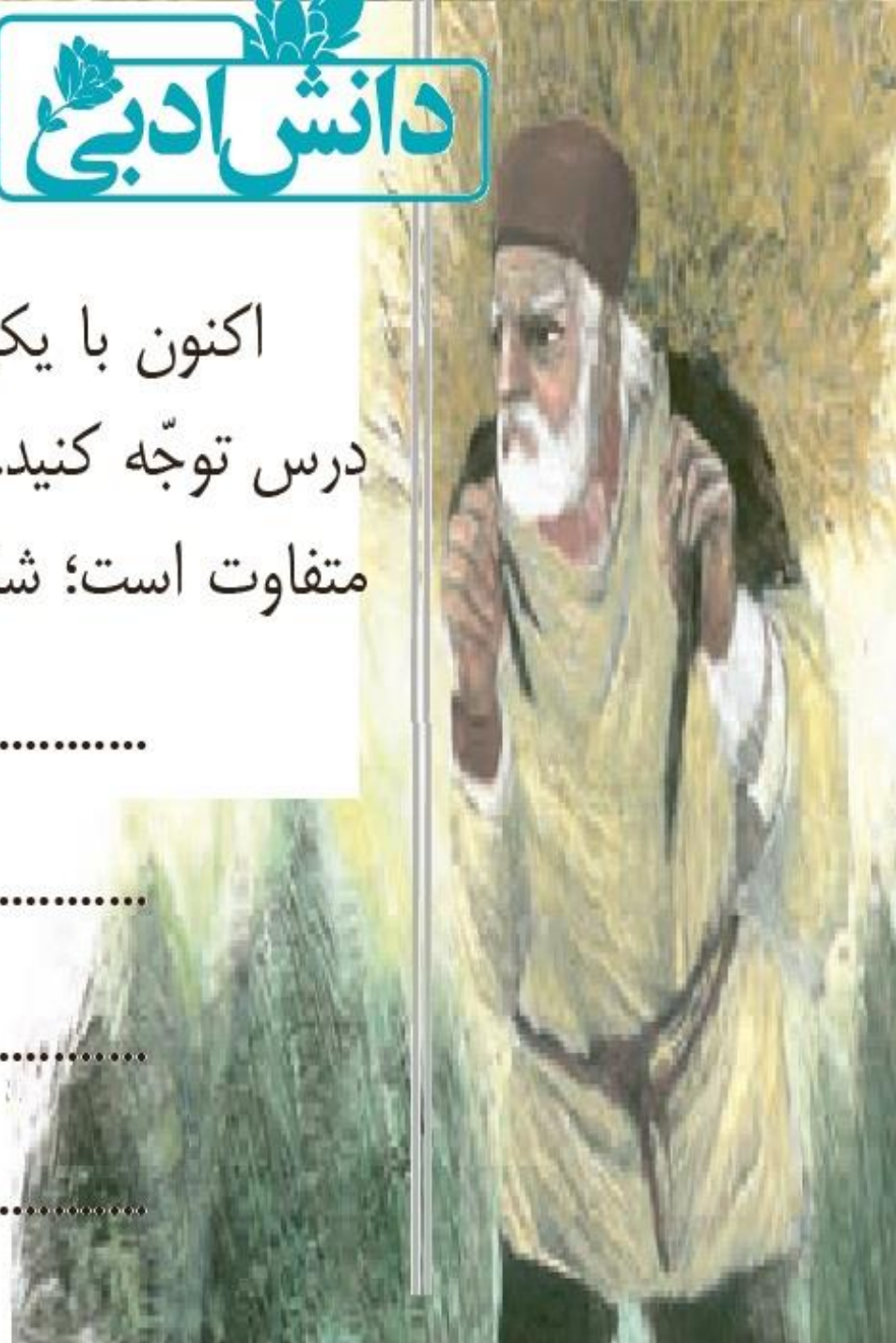
○

▲

▲

■

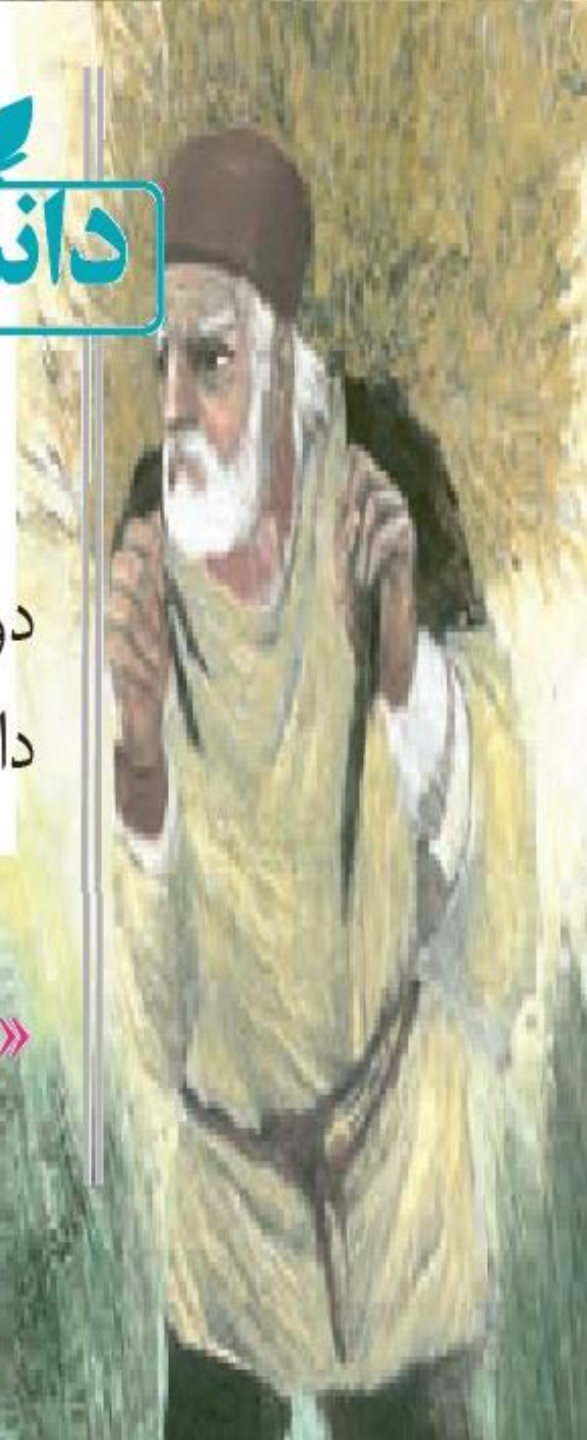
■

مثنوی

دانش ادبی

به این قالب شعری، «مثنوی» یا «دو تایی» می‌گویند، چون در هر بیت، هر دو مصراع، هم قافیه هستند. مثنوی، معمولاً بلند و طولانی است و بیشتر برای بیان داستان‌ها از آن بهره می‌گیرند.

از مهم‌ترین مثنوی‌های فارسی، می‌توان «شاهنامه فردوسی»، «بوستان سعدی»، «مثنوی مولوی» و «لیلی و مجنون نظامی» را نام برد.

فعالیت‌های نوشتاری

۱ کلمه‌های تازه شعر را انتخاب کنید و معنی آنها را بنویسید.

۲ تفاوت معنایی واژه مشخص شده را در گذشته و امروز بنویسید.

۱. گذشته: خوشبختی و سعادت ۲. امروز: مجموعه‌ی افرادی که کشور را اداره می‌کنند.
«خار بر پشت، زنی زین سان گام دولت چیست؟ عزیزیت کدام؟»

۳ در سه بیت پایانی شعر، «قافیه»ها را مشخص کنید.

۱. بیت ۱۲: شام و آشام ۲. بیت ۱۳: خوار و گرفتار ۳. بیت ۱۴: آزادگی و افتادگی

۴ با توجه به درس، دلیل آزادگی پیرمرد را بنویسید.

پیرمرد نفس خود را کنترل می‌کرد و به مادیات توجه نداشت، قانع و شکر گزار بود به خاطر همین محتاج کسی نبود

فعالیت‌های نوشتاری

برخی کلمات به دو شکل به کار می‌روند؛ نظیر «خرف، خرفت» یا «خورش، خورشت». هنگام نوشتن املا، لازم است به نحوه تلفظ گوینده این گونه کلمات توجه کافی داشته باشیم.

شاد و قدرست باشید

چهارراهی

